

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

№8
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M AKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 286 sahifa,
1-avgust, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirli

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Zamonaviy maktabgacha ta'lim tashkiloti direktori modeli: tizimli boshqaruv yondashuvi asosida shakllanishi.....	14
Abdullayeva Nafisa Shavkatovna, Maraimova Muxtabar Pulatovna	
O'smirlardagi nevroz holatining psixologik xususiyatlari.....	20
Abduraximov Doniyor Abdusaid o'g'li	
Ta'lim siyosati va o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishi: xalqaro tajriba va o'zbekistonda amaliyot taqqoslamasi.....	25
Ahadova Mushtariybonu Akmal qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning hozirgi holati va o'ziga xosligi	30
Beknazarova Muxlisa O'tkir qizi	
Ta'lim sifatini oshirishda "Barkamol avlod" bolalar maktablarining zarurati va ahamiyati	33
Eshmuminova Oybarchin Botirovna	
Bolalarda nutq kamchiliklari: etiologiya, rivojlanish dinamikasi va erta aralashuv	39
Isayeva Mushtariy Alisher qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini kitobxonlikka o'rgatish usullari	44
Maydonova Saboxat Sadulloyevna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kitobxonlik vositasida badiiy adabiyot namunalariga qiziqishni shakllantirishning o'ziga xos jihatlari.....	48
Mingbayeva Barno Ubaydullayevna	
Pedagogical Characteristics in Enhancing Speaking Skills of Esp Learners in English Language Classes Through Digital Technologies	52
Pardayeva Zulaykho Yusubjonovna	
Nutq buzishlarida uchraydigan idrok jarayonining o'ziga xos xususiyatlari	55
Ruziyeva Guzal Shuxrat qizi	
"Biologik savodxonlik" tushunchasi zamonaviy ta'lim paradigmasi kontekstida	59
Umaraliyeva Mamura Tashxodjayevna	
O'qituvchi faoliyatida kasbiy madaniyatning o'rni	65
Umarova Feruzabonu Bobir qizi	
Gamifikatsiyalangan jismoniy tarbiya mashg'ulotlarining 11–12 yoshli o'quvchilarda emotsional barqarorlikka amaliy ta'siri.....	68
Tojiyev Baxriddin Baxtiyorovich	
O'quvchi yoshlarni milliy qadriyatlar va an'analarga hurmat ruhida tarbiyalashning nazariy asoslari	72
Isokov Ravshanbek Ulug'bek o'g'li	
Media va axborot savodxonligi 21-asr pedagoglarning asosiy kompetensiyasi sifatida.....	76
Boypolvonov Barot Djonqobulovich	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining leksik kompetensiyasini takomillashtirishning lingvistik va lingvometodik talqini.....	81
Ismoilova Zarnigor Raximjon qizi	
O'quvchi yoshlarni milliy qadriyatlar va an'analarga hurmat ruhida tarbiyalashning nazariy asoslari	86
Isokov Ravshanbek Ulug'bek o'g'li	
Pedagogik faoliyatda stress namoyon bo'lishiga ijtimoiy omillarning ta'siri	90
Jumanova Ug'loy Sodiqjonovna	
Oliy ta'lim muassasalarida nomutaxassislik yo'nalishlarida ingliz tilini o'qitishni takomillashtirish.....	96
Koshayeva Sansabila Kamiljanovna	
Ijtimoiy-ekologik madaniyatni rivojlantirishda xalqaro tajribalar va ta'lim jarayonining o'rni.....	100
Mamajonova Fotimaxon O'ktamovna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kreativ kompetentligini rivojlantirishning ahamiyati	105
Murodova Madina Karim qizi	
Elektrotexnika va elektronika fanini o'qitishning zamonaviy metodlari	108
Ortiqov Mironshoh Sodiqovich	

Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini takomillashtirishda Blended learning texnologiyasini O'zbekiston oliy ta'lim tizimiga tatbiq etish.....	110
Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna	
O'zbekistonda ta'lim sohasi bo'yicha strategik dasturlarni ishlab chiqish istiqbollari.....	115
Quronboyeva Mavluda Bahodirovna	
Xalqaro baholash dasturlari va neyropedagogika	120
Sidiqova Yulduz Sobirovna	
6-sinf o'quvchilarida matn bilan ishlash ko'nikmasini shakllantirish metodikasi	123
Xamroyeva Dilnoza Jahongir qizi	
Talabalarda pedagogik qobiliyatlarni shakllantirishda pedagogik texnologiyalarning ahamiyati	128
Yusupov Ulug'bek Kadirovich	
Adabiy ta'lim jarayonida o'quvchi ma'naviy kamolotini ta'minlashda motivatsiya uyg'otish texnologiyalarini takomillashtirish	132
F. Zaynabuddinov	
Развитие поликультурной компетентности студентов в образовательной среде вуза	135
Киреева Эльвина Фларитовна	
Yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda pedagogik xususiyatlar	140
Sanayev Gayrat Shermuxamedovich	
Maktabgacha yoshdagi bolalar muloqot madaniyatini tarbiyalashning pedagogik mexanizmlarini takomillashtirish	144
Boybo'riyeva Saodat O'ralovna	
Kattalar ta'limi texnologiyasi: muammolar, yondashuvlar va rivojlanish yo'nalishlari	148
Davletova A.	
Yangi O'zbekistonda inklyuziv ta'limni rivojlantirishning huquqiy asoslari	152
G'aniyeva Gulrux Tavakkaljon qizi	
Innovatsion ta'lim texnologiyalari asosida bo'lajak o'qituvchilarni ma'naviy-axloqiy sifatlarini rivojlantirish	156
Madmarova Gulchexra Qodirovna	
O'lkashunoslik materiallarining oliy ta'lim jarayonida tarbiyaviy salohiyatini ochib berish	160
Mamajonov Mo'minjon	
Muhandislik grafikasi darslarida o'quv faoliyatining shaxsga yo'naltirilgan innovatsion modeli	165
Mamasidikova Gulnora Muhammad qizi	
Sun'iy intellektga asoslangan ta'limiy resurslarning pedagogik imkoniyatlari.....	169
Muhiddinov Muhiddin Nuriddin o'g'li	
Ijod maktablari o'quvchilarining badiiy-ijodiy kompetensiyasini rivojlantirishda interfaol metodlarning ahamiyati.....	173
Nurmatova Shohistaxon Muhammadjonovna	
Voleybolchi qizlarni tayyorlashning differensial vositalaridan foydalanish zarurligini, ularning o'yin amplusini hisobga olgan holda aniqlash usullari	178
Odilova Feruzaxon Valijon qizi	
PIRLS baholash tizimini qo'llash vositasida mustaqil o'qishga o'rgatishda IMEN texnologiyalaridan foydalanish.....	184
Olimjonova O'g'ilxon Abdurasul qizi	
Yoshlar o'rtasida internet qaramligi va ijtimoiy izolyatsiya zamonaviy Maugli sindromining klinik ko'rinishlari	188
Polvanov Rasulbek Baxtiyarovich	
Boshlang'ich maktabda o'zbek tili darslarida differensial ta'limdan foydalanishning pedagogik shart-sharoitlari	192
Rasulova Nozigul Abdivahid qizi	
Ona tili va o'qish savodxonligi darslarida boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqini takomillashtirish	196
Sharfova Nilufar Ilhom qizi	
Xalqaro baholash dasturlari asosida ta'lim samaradorligini oshirishning pedagogik shart-sharoitlari (PIRLS misolida).....	200
Tuxtasinova Munira Ibragimovna	
Fransuz tili darslarida tabiatshunoslik atamalarini boshlang'ich sinflarda shakllantirish va o'rgatishning o'ziga xos xususiyatlari.....	204
Umarova Madinabonu Bahodir qizi	

O'smir psixologik salomatligini barqarorlashtirishda art-terapiyadan foydalanishning imkoniyatlari	208
<i>Yusupxodjayeva Umida Baxodir qizi</i>	
Nofillologlarni (filolog bo'lmaganlarni) kasbiy aloqa madaniyatiga o'rgatish maqsadida zamonaviy ingliz tilining lingvometodik tahlili.....	214
<i>Zarina Itolmasova</i>	
Forsayt va qaror qabul qilishni bog'lovchi kognitiv komponentlar.....	219
<i>Hasanova Sumanbar Hamroqulovna</i>	
Разработка и внедрение виртуальных лабораторных работ по биохимии для студентов фармацевтических факультетов.....	222
<i>Мамадалиева Зарина</i>	
Abduqodir Shakuriyning ta'lim va tarbiya haqidagi umumiy qarash va g'oyalari: chuqur tahlil	226
<i>Ashurova Dilrabo Isroil qizi</i>	
Bo'lajak pedagoglarda ijtimoiy-madaniy kompetentlikni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish tizimi ..	230
<i>Jakbarova Zarifaxon Solijon qizi</i>	
Badiiy-estetik qobiliyat tuzilmasi va uning rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar	233
<i>G. S. Kaxarova</i>	
Umumta'lim maktablarida informatika o'qitish asosida ta'limni raqamlashtirishning metodologik asoslari...	236
<i>Mamajanov Rakhmatilla Yakubjanovich</i>	
Shaxsda ma'naviy intellektni rivojlanishiga qadriyatlar yo'nalganligining ta'siri	240
<i>Mirxoliqova Charos Xabibullayevna</i>	
O'qituvchilarning sun'iy intellekt bo'yicha kompetentligini rivojlantirishda metodik yondashuv	244
<i>Najmetdinova Nargiza Sayfetdinovna</i>	
Islarning ma'noliligi va ularni o'qitishda lingvopedagogik yondashuvlar	252
<i>Sanakulov Zayniddin Ibodullayevich</i>	
Fitness-aerobika mashqlaridan foydalangan holda sog'lomlashtirish mashg'ulotlari uslubiyati	258
<i>Shaxriddinova Laylo Nurxonovna</i>	
Raqamli ta'lim texnologiyalarining didaktik va "learning analytics"ning nazariy asoslari	262
<i>Sulaymanov Zulqaynar Rajabali o'g'li</i>	
Esse yozishni o'rgatishda zamonaviy metodlar	268
<i>Xamroyeva Dilnoza Jahongir qizi</i>	
Iqtisodiy matnlar tarjimasini o'rgatishda raqamli simulyatsiya va virtual reallik (VR) texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari	272
<i>Xujanazarova Nozima Omonjonovna</i>	
Yoshlarni harbiy vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning ilmiy metodologik asoslari	275
<i>Axmedov Nodir Sadir o'g'li</i>	
Talaba-yoshlarda qo'shiq ijrochilik san'atini shakllantirishning zamonaviy pedagogik xususiyatlari: ta'lim islohotlari kontekstida yondashuv	279
<i>Begisbay Temirbayev</i>	
Xorijiy davlatlarda biologiya o'qituvchilarini tayyorlash tajribasi va uni O'zbekiston sharoitida qo'llash imkoniyatlari	283
<i>Hayitov Abdirasul Eshdavlatovich</i>	

TALABA-YOSHLARDA QO'SHIQ IJROCHILIK SAN'ATINI SHAKLLANTIRISHNING ZAMONAVIY PEDAGOGIK XUSUSIYATLARI: TA'LIM ISLOHOTLARI KONTEKSTIDA YONDASHUV

Begisbay Temirbayev

O'zbekiston san'at va madaniyat instituti Nukus filiali

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan ta'lim islohotlari kontekstida talaba-yoshlarda qo'shiq ijrochilik san'atini shakllantirish jarayonining zamonaviy pedagogik va falsafiy asoslari tahlil qilinadi. Vokal ta'limining an'anaviy texnik yondashuvlardan kompetensiyaviy, refleksiv, estetik va innovatsion paradigmalariga o'tishi ilmiy jihatdan asoslab beriladi. Jumladan, emotsional-vokal, kommunikativ-sahna, lingvopoetik va refleksiv-tahliliy kompetensiyalarni shakllantirish vokal pedagogikasining markaziy yo'nalishi sifatida ochib beriladi. Milliy musiqiy meros (maqom, xalq og'zaki ijodi, Berdaq ijodi) va zamonaviy texnologiyalar (Yousician, ScoreCloud, ovoz spektrogrammasi) integratsiyasi orqali talabada estetik ong, madaniy identitet va ijodiy tafakkur shakllanishi ta'minlanadi. Vokal san'atining tanaviy, psixologik, nutqiy va estetik o'lchamlardagi sintezi orqali shaxsning o'zini anglash, ifodalash va rivojlantirish imkoniyatlari yoritiladi. Shuningdek, maqolada vokal pedagogikasining ontologik, gnoseologik va aksiologik jihatlari chuqur tahlil qilinib, zamonaviy vokal ta'limining tarbiyaviy, estetik va madaniy funksiyalari asoslanadi.

Kalit so'zlar: vokal san'ati, pedagogik islohotlar, kompetensiya, refleksiya, estetik ong, raqamli vositalar, madaniy identitet, vokal pedagogika.

Abstract: This article analyzes the modern pedagogical and philosophical foundations of developing the art of vocal performance among students in the context of ongoing educational reforms in the Republic of Uzbekistan. The transition of vocal education from traditional technical approaches to competency-based, reflective, aesthetic, and innovative paradigms is scientifically substantiated. In particular, the formation of emotional-vocal, communicative-stage, linguopoetic, and reflective-analytical competencies is highlighted as the central focus of vocal pedagogy. The integration of national musical heritage (maqom, oral folk art, the works of Berdakh) with modern technologies (Yousician, ScoreCloud, voice spectrogram) ensures the development of aesthetic consciousness, cultural identity, and creative thinking in students. The synthesis of bodily, psychological, speech, and aesthetic dimensions of vocal art is shown to expand the individual's ability for self-awareness, self-expression, and personal growth. In addition, the ontological, epistemological, and axiological aspects of vocal pedagogy are thoroughly examined, and the educational, aesthetic, and cultural functions of modern vocal education are substantiated.

Key words: vocal art, educational reforms, competence, reflection, aesthetic consciousness, digital tools, cultural identity, vocal pedagogy.

Аннотация: В данной статье анализируются современные педагогические и философские основы формирования у студентов искусства вокального исполнения в контексте проводимых в Республике Узбекистан образовательных реформ. Научно обосновывается переход вокального обучения от традиционных технических подходов к компетентностным, рефлексивным, эстетическим и инновационным парадигмам. В частности, формирование эмоционально-вокальной, коммуникативно-сценической, лингвопоэтической и рефлексивно-аналитической компетенций раскрывается как центральное направление вокальной педагогики. Интеграция национального музыкального наследия (макам, устное народное творчество, творчество Бердаха) и современных технологий (Yousician, ScoreCloud, спектрограмма голоса) обеспечивает формирование у студентов эстетического сознания, культурной идентичности и творческого мышления. Синтез телесных, психологических, речевых и эстетических измерений вокального искусства раскрывает возможности личности для самопознания, самовыражения и развития. Кроме того, глубоко анализируются онтологические, гносеологические и аксиологические аспекты вокальной педагогики, обосновываются воспитательные, эстетические и культурные функции современного вокального образования.

Ключевые слова: вокальное искусство, образовательные реформы, компетенция, рефлексия, эстетическое сознание, цифровые средства, культурная идентичность, вокальная педагогика.

KIRISH

So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimi keng qamrovli va strategik yo'naltirilgan islohotlar bosqichiga kirib bormoqda. Ushbu islohotlar mamlakatda inson kapitalini shakllantirish, raqamli ta'lim muhitini joriy etish, kompetensiyaviy yondashuv asosida o'quv jarayonini modernizatsiya qilish, ijodiy va estetik tafakkurga ega shaxsni tayyorlash kabi dolzarb masalalarni o'z ichiga oladi. Bu jarayon, shubhasiz, musiqa ta'limi sohasiga ham bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Xususan, vokal san'ati – qo'shiq ijrochiligi bo'yicha ta'lim mazmuni va shakllari tubdan yangilanmoqda, pedagogik yondashuvlar esa zamonaviy metodikalar, raqamli vositalar hamda gumanistik-falsafiy qarashlar bilan boyitilmoqda.

Ta'kidlash joizki, vokal ijrochilik san'ati nafaqat texnik kompetensiyalar majmui, balki talabaniing emotsional holati, estetik idroki, kommunikativ qobiliyati va madaniy identitetini shakllantiruvchi ko'p qatlamli pedagogik jarayondir. Shu nuqtai nazardan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF–60-sonli¹ Farmonida "inson kapitalini shakllantirish" hamda ijodiy va estetik tafakkurga ega barkamol shaxsni tarbiyalash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilanganligi, aynan vokal ta'limining metodologik asoslarini qayta ko'rib chiqishni taqozo etmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Ilmiy adabiyotlarda vokal ta'limi masalalari bo'yicha turli yondashuvlar mavjud. Jumladan, vokal pedagogikasining an'anaviy texnikaga asoslangan modeli haqida G. Schroeder, tanaviy ong va san'at ifodasi o'rtasidagi uzviy bog'liqlik haqida M. Merlo-Ponti, vokal san'atining ontologik mohiyati borasida esa J.-C. Boulay asarlarida muhim nazariy g'oyalar ilgari surilgan. Shuningdek, vokal ta'limida emotsional-intellektual rivojlanishning o'rni, refleksiv yondashuvlar va ko'p intellekt nazariyasining ta'siri alohida e'tiborga molikdir. Mahalliy pedagogik tafakkurda esa Abu Nasr Forobiy, Alisher Navoiy, Berdaq ijodi orqali musiqaning estetik va axloqiy tarbiya vositasi sifatida qaralishi, vokal ta'limining qadimiy manbalariga asoslanishini ko'rsatadi. Shu bilan birga, zamonaviy ta'lim texnologiyalari vokal kompetensiyalarni mustaqil shakllantirish, tahlil qilish va refleksiya yuritish imkoniyatlarini kengaytirmoqda. Bunday vositalarning ta'lim jarayoniga kirib kelishi vokal mashg'ulotlarni multimodal shaklga keltirib, ularni kognitiv va estetik kompetensiyalar bilan integratsiyalash imkonini beradi. Raqamli texnologiyalar orqali o'quvchi o'z ovozinig chastota, intonatsiya va timbral xususiyatlarini tahlil qila oladi, bu esa "ovozning ongli boshqaruvi" tushunchasini shakllantiradi.

Mazkur maqolaning maqsadi – O'zbekiston ta'lim islohotlari doirasida qo'shiq ijrochilik san'atining pedagogik-falsafiy asoslarini tahlil qilish, kompetensiyaviy, refleksiv, estetik va raqamli yondashuvlar integratsiyasi orqali zamonaviy vokal ta'limining nazariy va amaliy yo'nalishlarini asoslab berishdan iborat. Ushbu maqsadni amalga oshirish jarayonida vokal ta'limi sohasidagi dolzarb islohotlarning mazmunini yoritish, san'atda kompetensiyaviy va refleksiv yondashuvlarning o'rini ochib berish, milliy musiqiy merosning zamonaviy texnologiyalar bilan integratsiyasi asosida shakllanuvchi pedagogik modelni tahlil qilish, talaba-yoshlarning estetik ongini rivojlantiruvchi vokal kompetensiyalar tarkibini aniqlash hamda zamonaviy vokal ta'limining falsafiy-ontologik asoslarini ilmiy jihatdan asoslash kabi vazifalar belgilab beriladi. Shu tariqa, maqolada vokal ijrochilik san'atini rivojlantirishga oid yangi yondashuvlar, metodik shakllar va texnologiyalar asosida estetik, madaniy va kommunikativ jihatdan yetuk shaxsni shakllantirishning ilmiy asoslari tahlil qilinadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotning metodologik asosini zamonaviy pedagogik paradigmalarga tayangan holda, vokal ta'limi sohasida shaxsga yo'naltirilgan, kompetensiyaviy, refleksiv va estetik yondashuvlar tashkil etadi. Talaba-yoshlarning vokal kompetensiyalarini rivojlantirish jarayonini tahlil qilishda musiqiy-pedagogik, madaniy-falsafiy va tanqidiy-tahliliy metodlar uyg'un holda qo'llanildi.

Birinchidan, nazariy-tahliliy metod yordamida O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan ta'lim islohotlari, ularning musiqiy ta'lim, xususan qo'shiq ijrochilik san'atiga ta'siri, shuningdek, vokal pedagogikasida qo'llanilayotgan metodlar va tamoyillar o'rganildi. Bu jarayonda xorijiy va mahalliy pedagogik adabiyotlar, zamonaviy vokal ta'limi nazariyalariga doir asarlar (Maslow, Gardner, Ponty, Boulay, Forobiy, Navoiy) tahlil qilindi.

Ikkinchidan, komparativ-tahliliy metod asosida vokal ta'limidagi an'anaviy (reproduktiv) va zamonaviy (refleksiv, eksistensial, konstruktivistik) yondashuvlar solishtirildi. Bunda vokal kompetensiyalarning (emotsional-vokal, sahna-kommunikativ, lingvopoetik va refleksiv-tahliliy) shakllanish xususiyatlari o'zaro taqqoslab tahlil qilindi.

¹ <https://lex.uz/ru/docs/-5841063>

Uchinchidan, gnoseologik va aksiologik yondashuv asosida vokal san'atining bilish, anglash, ifoda va qadriyatlar tizimidagi o'rni ochib berildi. Ayniqsa, vokal ijrochilikning madaniy identitetni shakllantirishdagi roli hamda shaxsiy-estetik tajribaning tarbiyaviy ahamiyati asoslab berildi.

To'rtinchidan, ontologik-metaforik metod orqali vokal ta'limi insonning ovoz orqali o'zini anglash va jamiyatda eshitaladigan mavjudlik sifatida namoyon bo'lishi nuqtayi nazaridan falsafiy jihatdan izohlandi. Bu yondashuvda ovoz ifodasi nafaqat texnik mahorat, balki shaxsning ontologik namoyoni sifatida talqin qilinadi.

Beshinchidan, multimodal va raqamli pedagogika metodlari tahlilga jalb qilindi. Xususan, maxsus platformalar orqali vokal ijroni audio-vizual tahlil qilish, refleksiya yuritish va vokal texnikani shakllantirish imkoniyatlari o'rganildi. Bunda "ovozning ongli boshqaruvi" fenomeni markaziy nazariy tushuncha sifatida yoritildi. Shu asosda maqolada qo'llanilgan metodlar vokal ijrochilik san'atini o'qitish jarayonining murakkab, ko'p qirrali va integrativ mohiyatini ochib berishga xizmat qilmoqda. Mazkur metodologik asos vokal ta'limini nafaqat kasbiy tayyorgarlik sohasi, balki insoniy, madaniy va estetik shakllanish vositasi sifatida yoritishga imkon berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston ta'lim tizimida olib borilayotgan islohotlar qo'shiq ijrochilik san'atining mazmuni va shakliga tubdan ta'sir ko'rsatmoqda. Xususan, vokal ta'limi sohasida kompetensiyaviy, refleksiv, estetik va raqamli yondashuvlar integratsiyasi asosida shakllanayotgan yangi pedagogik model talaba-yoshlarning shaxsiy rivojlanishini har tomonlama qo'llab-quvvatlamokda. An'anaviy ustoz-shogird modeli o'rnini asta-sekin shaxsga yo'naltirilgan, madaniy-kognitiv va gumanistik asoslangan yondashuvlar egallamoqda. Bunda emotsional-vokal, kommunikativ-sahna, refleksiv-tahliliy va lingvopoetik kompetensiyalarni shakllantirish orqali talaba faqat texnik jihatdan emas, balki estetik va madaniy jihatdan ham yetuk ijodkorga aylanish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Maqolada isbotlanganidek, vokal san'ati endilikda shunchaki kuylash texnikasi emas, balki talabaning ichki dunyosini, estetik sezgilarini, madaniy ongini va ruhiy kechinmalarini ifoda etish vositasiga aylanmoqda. Bu jarayon Viktor Frankl va Karl Yaspersning eksistensial falsafiy qarashlari bilan hamohang bo'lib, insonning ovoz orqali o'zligini anglash, hayotdagi ma'nosini topish va jamoa bilan estetik muloqotga kirishish ehtiyojini qondirishga xizmat qilmoqda. Ayniqsa, vokal sahnasining "ichki men"ni tashqi rezonansga aylantirish imkoniyati sifatida qaralishi, vokal ifodani ontologik akt deb talqin qilishga asos bo'lmoqda. Bu jihatdan vokal pedagogikasi insonning mavjudlik tajribasini san'at vositasida ifodalashga imkon beruvchi estetik-falsafiy makonga aylanmoqda.

Milliy musiqiy meros – jumladan, maqom, xalq og'zaki ijodi, Berdaq ijodi – zamonaviy raqamli vositalar bilan uyg'unlashtirilmoqda. Ovoz yozish uchun maxsus platformalar yordamida o'quvchilar o'z ovozini tahlil qilishi, vizual va spektral kuzatish orqali texnik hamda estetik kamchiliklarni aniqlab, refleksiv tahlil asosida mustaqil tuzatish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Bu esa "ovozning ongli boshqaruvi" deb nomlanuvchi yangi fenomenni yuzaga chiqarmoqda. Raqamli texnologiyalar vokal pedagogikasining tanaviy, psixologik, nutqiy va kognitiv qatlamlarini uyg'unlashtirib, mashg'ulotlarni multimodal va interaktiv formatga aylantirmoqda. Shuningdek, tadqiqotda aniqlanishicha, vokal o'qituvchisi endilikda nafaqat bilim beruvchi mutaxassis, balki talabaning ichki ovozini uyg'otuvchi, uning estetik tafakkurini shakllantiruvchi va shaxsiy kamolotiga yo'l ko'rsatuvchi murabbiy sifatida namoyon bo'lmoqda. Bu esa Vygotskiy tomonidan ilgari surilgan "yaqin taraqqiyot zonasi" nazariyasining zamonaviy talqini sifatida baholanadi. Pedagog va talaba o'rtasidagi estetik rezonans, vokal muloqot va sahna improvizatsiyasi orqali shaxsning madaniy-muloqotiy salohiyati kuchaymoqda.

Umuman olganda, vokal san'ati ta'limi bugungi islohotlar jarayonida faqat kasbiy tayyorgarlik sohasi emas, balki shaxsni estetik idrok, madaniy sezgi, ruhiy tafakkur va kommunikativ kompetensiyalar orqali tarbiyalash vositasi sifatida yangicha mazmunga ega bo'lmoqda. Mazkur natijalar zamonaviy ta'lim jarayonida vokal ijrochilik san'atiga kompleks, ko'p qatlamli, estetik va gumanistik yondashuv zarurligini asoslaydi. Demakki, vokal pedagogikasi shaxsni anglash, estetik uyg'onish va madaniy o'zlikni ifodalash jarayoni sifatida talqin etilishi kerak.

XULOSA

O'zbekiston ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlar natijasida qo'shiq ijrochilik san'atining mazmuni va unga bo'lgan pedagogik yondashuvlar tubdan o'zgarib bormoqda. Mazkur maqolada olib borilgan tahlillar asosida aniqlanishicha, zamonaviy qo'shiq ijrochilik ta'limi endilikda shunchaki texnik bilimlar majmuasi emas, balki talaba-yoshlarning estetik dunyoqarashini, emotsional sezuvchanligini, madaniy ongini va kommunikativ qobiliyatlarini uyg'un tarzda rivojlantiruvchi kompleks pedagogik faoliyat shaklida talqin etilmoqda. Qo'shiq ijrochilik san'atining kompetensiyaviy, refleksiv, estetik va raqamli jihatlar bilan uyg'unlashuvi

ta'lim jarayonini insonni shaxs sifatida anglash va uni ovoz orqali o'zligini ifodalashga yo'naltirilgan estetik-falsafiy makonga aylantirmoqda. Ayniqsa, vokal ijroning ontologik, gnoseologik va aksiologik o'lchamda tahlil qilinishi ushbu faoliyat turining nafaqat san'at, balki shaxsiy rivojlanish, madaniy anglash va ma'naviy kamolot vositasi ekanligini ko'rsatdi. Shuningdek, maqolada milliy musiqiy meros va zamonaviy texnologiyalar integratsiyasining vokal pedagogikasidagi o'rni asoslab berildi. Bu integratsiya nafaqat ijro mahoratini oshirish, balki o'quvchilarda madaniy identitet, milliy o'zlik va estetik didni shakllantirishga xizmat qilmoqda. Raqamli texnologiyalar orqali vokal ifodaning reflektiv tahlili, ovoz parametrlarini ongli boshqarish va o'z ustida ishlash ko'nikmalari kengaymoqda.

Xulosa qilib aytganda, vokal san'atining zamonaviy ta'limdagi roli yangicha talqin qilinmoqda: u faqat musiqiy yo'nalish emas, balki estetik ong, madaniy sezgi, ruhiy uyg'onish va shaxsiy o'zlikni shakllantirish vositasidir. Shunday ekan, vokal pedagogikasi islohotlar ruhiga mos holda, shaxsga yo'naltirilgan, innovatsion va madaniy jihatdan sezgir bo'lgan metodologik asoslar bilan boyitilishi zarur. Bu esa ta'lim strategiyalarini yangilash, metodik vositalarni takomillashtirish va pedagogik yondashuvlarni falsafiy asosda qayta ko'rib chiqish zaruratini yuzaga keltiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Маслоу А. Мотивация и личность. – СПб.: Речь, 2007. – 352 с.
2. Роджерс К. Взгляд на психотерапию, становление человека. – М.: Прогресс, 1994. – 480 с.
3. Франкл В. Человек в поисках смысла. – М.: Прогресс, 1990. – 256 с.
4. Понти М. М. Феноменология восприятия. – М.: Академический проект, 2001. – 480 с.
5. Буле Ж.-К. Вокальное выражение как онтологический акт // *Revue de Philosophie du Corps*. – 2015. – № 2. – С. 47–58.
6. Гарднер Х. Структура разума: теория множественного интеллекта. – М.: Вильямс, 2007. – 512 с.
7. Выготский Л. С. Педагогическая психология. – М.: Педагогика, 1991. – 480 с.
8. Шредер Г. Музыка как коммуникация. – Висбаден: Breitkopf & Härtel, 2009. – 268 с.
9. Абу Наср ал-Фараби. Большая книга о музыке (Рисала ал-Мусика ал-Кабир). – Ташкент: Фан, 1993. – 336 с.
10. Навоий А. Мизон ул-авзон. – Ташкент: Фафур Ғулом номидаги адабиёт ва санъат нашриёти, 1982. – 186 б.
11. Бердақ. Шығармалар топламы. – Нөкис: Қарақалпақстан, 1993. – 292 б.
12. Президент фармони PF-60-сон. – 2022 йил 28 январь. // *lex.uz* – URL: <https://lex.uz/docs/5841063>
13. Yousician. – URL: <https://yousician.com>
14. VoCo Vocal Analyzer. – URL: <https://vocoapp.com>
15. ScoreCloud. – URL: <https://scorecloud.com>
16. Selkrig M., Keamy R. Creative pedagogies: “Art-full” teaching and learning. // *Teaching Education*. – 2017. – Vol. 28, No. 3. – P. 307–318.
17. Baudrillard J. Simulacres et Simulation. – Paris: Éditions Galilée, 1981. – 253 p.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.